

SOSYAL ÖĞRENME KURAMI ÇERÇEVESİNDE 2-6 YAŞ DÖNEMİ ÇOCUKLAR İÇİN AİLEDE DEĞER EĞİTİMİ İLKELERİ*

Mehmet Enis SERİNSU - Recai DOĞAN*****

Öz

Bireyin yetişkinlik hayatının temellerini oluşturması bakımından çocukluk dönemi ve bu dönemde alınan din eğitimi oldukça önemlidir. Çocukluğun önemli bir aşaması olan okul öncesi dönemde çocuğun aile ortamında bulunması ebeveynlere din eğitiminin ailede başlaması imkânını sunmaktadır. Okul öncesi dönemi kapsayan 2-6 yaş arası çocuklar daha çok model alma ve gözlem yoluyla öğrenmektedir. Bu öğrenme yolu, eğitimde sosyal öğrenme kuramı olarak isimlendirilmektedir. Çocuk ailede sosyal öğrenme yoluyla özellikle değerleri öğrenmeye başlamaktadır. Her ne kadar anne ve baba teorik açıdan bu kuramın farkında olmasa da süreç buna göre gerçekleşmektedir. Bu sürece uygun olarak anne ve babanın çocuğun din eğitiminde dikkat etmesi gereken bazı temel ilkeler bulunmaktadır. Buradan hareketle makalenin amacı, bu ilkeleri literatür taraması ile tespit edebilmektir. Araştırmanın temel sorusu ailedeki din eğitiminde Sosyal Öğrenme Kuramı ile değer eğitimi verilirken anne-babanın dikkat etmesi gereken ilkeler nelerdir? şeklinde belirlenmiştir. Konu ile ilgili yazılmış temel kaynaklar belirlenerek

* Bu makale “Ailede Değer Eğitiminde Modelleme” başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

** Arş. Gör., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, Din Bilimleri (Din Eğitimi) Anabilim Dalı.
e-posta: meserinsu@ybu.edu.tr ORCID: 0000-0003-2510-7886

*** Prof. Dr., Kırgızistan Türkiye Manas Üniversitesi.
e-posta: recai.dogan@manas.edu.kg ORCID: 0000-0001-9668-4563

Atf/Cite as: Serinsu, M.E. & Doğan, R. (2020). Sosyal Öğrenme Kuramı Çerçevesinde 2-6 Yaş Dönemi Çocuklar İçin Ailede Değer Eğitimi İlkeleri. Dini Araştırmalar. 23(58): 151-170. Din Eğitimi: Beyza Bilgin Özel Sayısı. DOI: 10.15745/da.771091

152 • SOSYAL ÖĞRENME KURAMI ÇERÇEVESİNDE 2-6 YAŞ DÖNEMİ ÇOCUKLAR İÇİN AİLEDE DEĞER EĞİTİMİ İLKELERİ

çocuğa yönelik din eğitimi; erken çocukluk dönemi (2-6 yaş) çocuğun özellikleri, değer eğitimi ve Sosyal Öğrenme Kuramı çerçevesinde ele alınıp içerik analizine tabi tutulmuştur. Araştırma sorusu çerçevesinde dikkat edilecek hususlar belirlenmiştir. Bunlar arasında Sosyal Öğrenme Kuramı ile ilişkili ilkeler sıralanmış, ilişkili olmadığı düşünülen ilkeler dışarıda bırakılmış, benzer olanlar bir araya getirilerek altı temel ilke elde edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Sosyal Öğrenme Kuramı, Değer Eğitimi, Aile, Erken Çocukluk.

Principles of Value Education in the Family for Children 2-6 age period within the framework of the Social Learning Theory

Abstract

During the developmental periods, childhood and religious education taken during this period are very important for the individual to form the basis of adult life. At the same time, individual learns intensively and his/her personality begins to form in this period. The fact that the child is with the family in preschool period gives parents the opportunity to start religious education in the family. Children aged 2-6 learn more through modelling and observation. This learning style is called social learning theory. Children start to learn the values primarily through social learning in their family. Although parents are not aware of this theory, the process takes place accordingly. It is clear that there is a close relationship between values and religion. It is known that value education has a mutual relationship with the religious field in terms of content and method. Child's learning of values, many behaviours and emotions through observation reveals the necessity of examining the issues that parents should pay attention to while they are teaching values. In accordance with this process, there are some basic principles that parents should pay attention to religious education of a child. The principles suggested in the article were tried to be determined by making the literature review. In this study, value teaching of a family was built around *Social Learning Theory*. In addition, religious education for children and the issues that parents should pay attention to in the education process are discussed within the framework of the characteristics and value education of the early childhood period. In this respect, the principles to be considered with social learning theory in the teaching of values are explained by limiting with six principles in this study.

Keywords: Religious Education, Value Education, Social Learning Theory, Family, Early Childhood

Summary

The family is the first institution where a child has education in all aspects. It is known that family structures are changing from extended families in the past to today's nuclear families. The study consists of two parts. In the first part, family, early childhood period, religious education, value education and *Social Learning Theory* and the principles that parents should consider in the religious education at home are discussed. In the second part, the principles consider by focusing on *Social Learning Theory* are discussed and explained on the basis of this theoretical framework.

When the personality formation process is discussed, it is seen that the early stages of childhood are very important. In these periods, in addition to the family environment in which child is born and raised, the quality of child's education is also very effective. The religious and moral development of the child is also shaped by the religious education received in the family. In this regard, in this study, the family, the early childhood period, religious education, value education and *Social Learning Theory* are discussed in relation to how the religious education received in the family should be.

There is a relationship between religious education in the family in the early years of childhood and parents' attitudes and behaviours. The argument that a child who learns by observing his surroundings and imitating what he observes in his first childhood (2-6 years of age) can acquire his religious values in this way is strengthened when value education is examined on the basis of *Social Learning Theory*. To know these learning characteristics of children by parents will contribute to a child to develop terminal behaviour. In this respect, when it is considered that parents should prefer a content-method that develops, enriches and supports religious and moral development; it is seen as an important area of opportunity for parents to teach religious and moral values to the child by modelling. Therefore, the principles that parents should consider are also important to carry out this opportunity. The principles determined in the study are as follows:

- 1- Being a Role Model Parents
- 2- To know the developmental characteristics of child in the early childhood period
- 3- To provide an environment where children can imitate in teaching values
- 4- To explain the reason of moral behaviours and to inform in teaching values

154 • SOSYAL ÖĞRENME KURAMI ÇERÇEVESİNDE 2-6 YAŞ DÖNEMİ ÇOCUKLAR İÇİN AİLEDE DEĞER EĞİTİMİ İLKELERİ

5- To make children to gain a sense of responsibility

6- To teach the values by using vicarious learning

It is very important for parents to be a model for children and conduct a value education on the basis of Social Learning Theory for children's acquisition of values indirectly. As the field of application of these principles, it is possible to benefit from various methods and activities that can be used within family life in order to acquire the cognitive, affective and behavioural dimensions of values in the early childhood period. However, different studies should be conducted in the field regarding the dimensions of application and results of the principles in families discussed above. It is important to determine these principles that can be developed with subsequent studies and to determine the need for working in practice, in terms of contributing to the field of religion and values education in the family and opening a new window into the studies to be carried out.

As a result, it is seen that sense of affiliation and trust that will be developed in the family since from infancy is very important factor for preparing a suitable environment for child development and education. . A child, who is 2-6 years old in the early childhood period, observes the behaviours of her/his family, where he/she acquire a sense of trust and affection, and transforms what he/she observed into behaviour. The important point here is that a family ensures consistency in religious and moral behaviours as well as in every behaviour, and with this consistency, they can transfer religious and moral behaviours as a model through social learning. That the family has awareness on this issue and acts in this direction because the education that the child receives through social learning in the family will affect the education that the child will receive in the late childhood, adolescence and adulthood period is very important for the religious moral development of a child. A child thus, will have the opportunity to make sense of other learning areas and actualise them. Therefore, parents should know that the education received within their family is the basis of the education the child will receive throughout life, and should try to behave accordingly and be a consistent model for their children.

GİRİŞ

Aile, çocuğun bütün yönleriyle eğitim aldığı ilk kurumdur. Günümüzde aile yapıları geniş, aile yapısından çekirdek aile yapısına doğru bir değişim yaşamıştır. Daha önce anne ve babanın yanında diğer aile büyükleri önemli bir

yer tutarken günümüz çekirdek aile yapısında çocuğun model olarak gözlemleyeceği kişiler içerisinde anne-babanın daha çok ön plana çıktığı görülmektedir. Bu durum onların sorumluluk alanını genişletmektedir.

Gün geçtikçe anne ve babanın etkisinin arttığı aile içerisindeki eğitim, çocuğun bütün eğitim hayatını kuşatan bir süreç olarak nitelendirilebilir. Bu bütün içerisinde din ve din eğitimi boyutu da önemlidir. Dolayısıyla eğitimin bütün olduğu kabul edildiğinde, din eğitimi de bu bütünün içerisinde yer almaktadır (Tosun 2001).

Aile kurumunu meydana getiren bireylerin sahip olduğu değerler, toplumsal yapıyı etkilerken toplumun değerleri de bireyleri etkilemekte ve böylelikle çift yönlü bir etkileşimden bahsetmek mümkün görünmektedir. Bu etkileşiminin sağlıklı bir şekilde devam edebilmesi için ailede verilen değer eğitiminin niteliği, toplumları oluşturan insanlar tarafından kazanılan değerlerin içselleştirilmesini ve davranış haline getirilmesinde önemli bir noktaya işaret etmektedir. Dolayısıyla eğitim ve öğretiminin önemli kurumları ve belirleyicisi olan aile, okul ve çevre, anlamlı bir bütün oluşturduğu için değerler eğitiminin etkisi, bireyden başlayarak topluma uzanan bir yapıya sahip olacaktır.

Toplumun ve ailenin bir ferdi olan çocuğun din eğitimi, modelleri görmesi ve özümsemesi süreçlerini içermektedir. Bu durum ailede verilen din eğitiminin nasıl olması gerektiğini ve bunun yanında ebeveynler tarafından bu eğitim verilirken dikkat edilmesi gereken hususları inceleme gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır. Ailede verilen din eğitiminin önemli alanlarından olan değer eğitimi sürecinde de çocuğun değer, davranış ve duyguları gözlemleyerek öğrenmesi, öğrenme yollarından ve imkânlarından biridir. Bu bağlamda anne-baba tarafından verilen değer eğitiminde dikkat edilmesi gereken ilkelelerin neler olduğu sorusu bu çalışmanın problemini oluşturmaktadır.

Bu araştırmanın temel amacı ise, ailede değerlerin Sosyal Öğrenme Kuramı ekseninde verilebileceğini ortaya koymak ve göz önünde bulundurulması gereken ilkelerin neler olduğunu tespit etmektir. Çalışmanın sözü edilen ilkeleri ortaya koymasından hareketle ailede din ve değerler eğitimi alanına teorik açıdan katkı sağlaması umulmaktadır. Aynı zamanda bu çalışmada belirlenen altı ilkeye değer eğitim ve öğretimi ile ilgili uzun süreli ve geniş çalışmalar ile eklemeler yapılması da mümkün görünmektedir.

Bu çalışmada genel tarama modeli kullanılarak literatür taraması yapılmış, mevcut literatür taranarak konu hakkında yazılmış makaleler, tebliğler, tezler ve ilgili kitaplar incelenmiş, ortaya konulmuş görüşlere yer verilerek kavramlar açıklanmıştır.

Aile kurumu, “okul ve çevre” ile birlikte eğitim faaliyetlerinin yürütüldüğü mekânlardan biri olarak değerlendirilebilmektedir. Bununla birlikte ailede genel eğitimin yanı sıra din eğitimi faaliyetlerinin yürütüldüğü de görülmektedir. Buradan hareketle çalışmada, aile kurumu içerisinde gerçekleşen din eğitiminin ilk çocukluk dönemi (2-6 yaş evresi) ele alınarak okul ve çevre kurumları çalışmanın kapsamı dışında tutulmuştur. Çünkü 2-6 yaş çocukların gelişim ve öğrenme özellikleri dikkate alındığında, sosyal öğrenme kuramının diğer öğrenme kuramlarından daha etkin ve işlevsel olduğu görülmektedir. Dolayısıyla çocuğa yönelik din eğitimi ve anne-baba tarafından dikkat edilmesi gereken hususlar, erken çocukluk dönemi (2-6 yaş) çocuğun özellikleri, değer eğitimi ve Sosyal Öğrenme Kuramı ile sınırlandırılarak ele alınmıştır.

1. Sosyal Öğrenme Kuramı’na Göre Ailede Değer Eğitimi

Kişilik gelişim kuramları ele alındığında çocukluğun ilk dönemlerinin oldukça önemli olduğu görülmektedir. Bu dönemlerde çocuğun içine doğduğu ve yetiştiği aile ortamı ile birlikte aldığı eğitiminin niteliği de oldukça etkilidir. Çünkü ailede verilen din eğitimi, çocuğun dini ve ahlaki gelişimini de yapılandırmaktadır. Bu açıdan, ailede verilen din eğitiminin nasıl olması gerektiği ile ilgili olarak aile, ilk çocukluk dönemi, din eğitimi, değer eğitimi ve Sosyal Öğrenme Kuramı konuları bu başlık altında ele alınmıştır.

1.1. Aile ve İlk Çocukluk Dönemi (2-6 Yaş Arası Dönem)

Aile, çocuğun eğitiminin temelini oluşturan bir kurumdur. Doğumundan itibaren öğrenme sürecini başlatan birey, bilinçli veya bilinçsiz şekilde öğrenmeler gerçekleştirmektedir. Böylece ailedeki eğitim, bireyin tüm eğitim-öğretim hayatı içinde bir temel olarak kabul edilebilmektedir. Aynı zamanda buradaki eğitim, bireyin ilerleyen yaşlarda farklı eğitim ortamlarına girmesi ile sona ermemektedir.

Kritik bir dönem olarak kabul edilen ilk çocukluk dönemindeki eğitim; çocuğun aktif katılımını ve kendisi ile birlikte çevresiyle olumlu ilişkiler geliştirmesini sağlar. Bununla birlikte çocuğa, gelişim düzeyine uygun bilgi, beceri ve alışkanlıkları kazandırması açısından bütün gelişim alanlarını kapsayan bir süreç olarak da değerlendirilmektedir. Ancak tüm bu katkıları sağlayan ve gerçekleştiren bir eğitim, kaliteli bir eğitim olarak kabul edilmektedir (Arı 2003: 35). Çocukluğun ilk yıllarındaki evrelerin (Erikson’un kavramsallaştırdığı gelişim evreleri için bkz. Aydın 2016: 92) sağlıklı bir şekilde tamamlanmasıyla

çocuk, derin ve köklü aile ilişkileri içinde büyüyecek ve kişiliğini ailede kazanılan değerlerle oluşturacaktır. Dolayısıyla okul öncesi dönemde, anne-babalar tarafından, çocuğa sağlıklı bir bakım sunulması ile birlikte çocuğun kişilik gelişiminin üzerinde durulması oldukça önemli bir noktadır.

Çocuk, aileye bağımlı olduğu dönemde çevresinde gördüklerini almaya ve gözlemlemeye, yani eğitime hazırdır. Bu potansiyele sahip olan çocuğun ilk sosyal çevresi olan içinde bulunduğu aile ortamı ve kendisiyle kurulan iletişim şekli bu dönemdeki eğitimin kalitesini belirlemektedir. Dolayısıyla anne-babanın sunduğu sosyal çevrenin, çocuğun fitratını koruyup koruyamayacağını önemli derecede belirlediğini söylemek mümkündür.

Erken çocukluk döneminde önemli noktalardan biri olan dini bilinçlenme ise psikolojik faktörler ve çocuğun erken eğitimiyle açıklanabilecek bir olgudur. Bilinçlenmenin belirgin hale gelmesinde başlıca etmenin, çocuğa yakın kişilerin etkisi olduğunu söylemek mümkündür. Buna göre, önem sırasına göre din eğitiminde rol alan etmenler içerisinde öncelik aile kurumuna verilmiştir (Armaner 1980: 89). Ayrıca gelişim psikologları, bireyin sahip olduğu tüm gelişim alanlarının bir bütün olarak ilerlediğini kabul etmektedir. Bu durumda ailenin tüm gelişim alanları üzerinde etkiye sahip olması ve gelişim alanlarından birinin de dini gelişim alanı olarak kabul edilmesi, ailedeki din eğitiminin önemli bir yeri olduğunu göstermektedir.

Dini gelişim için önemli bir imkân alanı olarak görülen noktalardan biri de çocuğun fitratından hareketle dine karşı sahip olduğu eğilim ve potansiyeldir. Bu yetinin doğal bir yetenek halinden fiziksel ve bilişsel olarak gelişerek bilinç ve idrâk halini alması uzun bir süreci gerektirmektedir. Bununla birlikte çocuk doğumundan itibaren zamanının çoğunluğunu aile ortamında geçirmektedir. Dahası aile-çocuk-din ilişkisi açısından karakterin olduğu ilk çocukluk yılları kritik bir dönem olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla çocuklara, dini ahlaki yaşantılarla ilgili değerlerin aktarılmasında anne-babanın önemli sorumlulukları bulunmaktadır. Bu sorumluluk yaşamın ilk yıllarında çocuğu yetiştiren anne-babalara aittir. İslam dini belirli bir yaşa kadar sorumluluğu bireyden kaldırarak sorumluluğu onu yetiştiren anne-babaya yüklemiştir. İslam dininin temel kaynakları ele alındığında da aile ortamının birey üzerindeki etkisinin vurgulandığı görülmektedir. Örneğin, “*Her doğan çocuk fitrat üzere doğar. Sonra anne babası onu Yahudi, Hristiyan veya Mecusi yapar.*” (Buhârî, Tefsîr, (Rûm) 2; Müslim, Kader: 22) hadisi, aile ortamının bireyin dini gelişimi üzerindeki etkisini ortaya koymaktadır. Ayrıca anne ve babanın verdiği eğitimin önemi de bu hadis ile vurgulanmaktadır.

Sonuç olarak ailedeki eğitimin, çocuğun doğuştan getirdiği inanma eğilimini düşünce ve davranış şekline dönüştürebildiği vurgulanmaktadır (Yiğit 2006: 183). Böylece çocukta eğitim yoluyla dini bilinçlenmenin sağlanabildiği ortaya çıkmaktadır. Eğitimin ilk aile ortamında gerçekleşmesi ise ilk çocukluk döneminde ailede verilecek din ve değer eğitiminin önemini ve imkânını göstermektedir.

1.2. Değer Eğitimi ve Sosyal Öğrenme

Her birey, hayatı boyunca bir şekilde yetişme ve yetiştirme sürecine dahil olmakta, dünyaya da birçok yetenekle ve ihtiyaçla gelmektedir. İnsan dünyaya geldiği ilk andan itibaren sosyal ve fiziksel bir çevre ile kuşatılmaktadır. İnsanın, kendi yaşamının devamını sağlayabilmek için bulunduğu çevrenin şartlarına uygun biçimde sahip olduğu yetenekleri geliştirmesi gerekmektedir. Bu nedenle çevre, bireyin gelişimini sağlayıcı ve sahip olduğu yetenekleri geliştirici bir yer olmalıdır. Çevrenin bunları yerine getirebilmesi eğitime olan ihtiyacı göstermektedir. Eğitimin içerik ve yönteminin ne şekilde olması gerektiği de bu ihtiyaca karşılık cevaplanması gereken iki temel soruyu gündeme getirmektedir.

Eğitim ile yakından ilişkili olan değerlerin tutum ve davranışlarla yakından ilişkili olup aynı zamanda onlara yön verdiği belirtilmektedir. “Değerler, bir kimsenin değişik durumlarda gösterdiği sürekli davranışlarına yön veren köklü inançlardır. İnsanlar hayatlarının her yerinde, her noktasında, çoğunlukla bilinçli olmasalar da zihinlerindeki çeşitli değerleri davranışa dönüştürürler.” (Aydın ve Gürler 2014: 14-15). Tutum ve davranışlarda görülen bu ilişki, değerleri eğitimin konusu haline getirmektedir. “Bir davranış değişikliği olarak eğitimin tanımlanması, bu davranışların ortaya çıkışında büyük yeri olan değer kavramı ile eğitim ilişkisini kaçınılmaz hale getirmiştir. Bireysel bir unsur olarak durum ve olaylar karşısındaki davranışlar ‘değer’ adıyla ortaya çıkmaktadır. Bireylerin kişilik, karakter gibi duygu ve değerlere sahip olabilmesi için ahlaki, kültürel, ruhsal, bireysel, etik değerlerin kazanılması ile mümkün olabilmektedir” (Yaman 2016: 24). Değerlerin kazanılması ise eğitim yoluyla gerçekleşebilmektedir. Eğitim kavramını yalnızca bir davranış değişikliğine indirgemek yerine eğitime, yeni yetişen nesle önceki neslin birikiminin aktarılması misyonunun yüklenmesi, değer ve eğitim ilişkisini ortaya çıkarmaktadır. Dolayısıyla değer yargılarını sonraki nesillere aktarmak eğitimin amaçlarından birisi olmaktadır.

Değerler ve eğitim arasındaki ilişkinin yönü belirtildikten sonra değerler eğitiminin amacı ve önemi şu şekilde açıklanmaktadır: “Çocuğun doğuştan

getirdiği en iyi tarafı ortaya çıkarmak; kişiliğinin her yönüyle gelişmesini sağlamak; insani mükemmelliğe ulaşmasına yardımcı olmak; bireyi ve toplumu kötü ahlaktan korumak ve kurtarmak, bunun yanında iyi ahlakla donatmak ve devamını sağlamaktır. Değerler eğitiminin önemi ise; bilgiyle donanımlı hale gelen kişi insanî, ahlaki, sosyal, kültürel değerlerle olgunluğa erişir.” (Aydın ve Gürler 2014: 15-16) Bu açıdan değerler eğitiminin amaç ve önemi, bilgi ve değer arasında kurulan ilişki ile çocuklara ahlaki olan ve olmayan durumlar hakkında doğru bilgiler verilmesinin gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bu şekilde bireyler, iyi olarak nitelendirilen eğilimlerini geliştirebilir, kötü olarak kabul edilen eğilimlerini azaltabilir ve böylece sağlam ve sağlıklı bir kişilik gelişimi gerçekleştirebilirler.

Kişilik gelişimi sürecinde ilahi dinler muhataplarına nasıl yaşamaları gerektiği hakkında hayatın anlam ve amacı, emir ve yasakları ve ahlaki değerler gibi konularda açıklamalarda bulunarak yol göstermektedir. Bu yol göstermede değerler ve değer kavramı, önemli bir alana karşılık gelmektedir (Akıncı 2005: 11-12). Bu açıdan değerler, hayatın anlaşılıp yorumlanmasında, davranışların şekillenmesine ve geliştirilmesine rehber görevi görmektedir. Bu durumda din ve değer arasındaki bağlantı ortaya çıkmaktadır. Yavuz, din-değer ilişkisini şu şekilde açıklamaktadır:

Teorik açıdan bakıldığında değer, bilme ve inanma gibi iki yönüdür, üstelik bir bilgi fiilinde önemli olan düşünmek olduğu halde bir değerde önemli olan inanmaktır. İşte bundan dolayı inanma ekseninde değerleri dine bağlar. Fikirler bireyin bilgi ile elde ettiği şeyler olduğu halde inançlar onların da temelini teşkil eder ve birey kendisini onların içinde bulur. Bununla birlikte hiçbir değer yalnız inanca dayanmaz. Hem inanç hem de bilgi birlikte değeri oluşturur. Çünkü değerde düşünmek inanmakla tamamlanır. Bundan dolayı ister doğrudan ister dolaylı bir şekilde olsun, din bizzat değerlerin yaratılmasını, beslenmesini, muhafazasını ve sonraki nesillere aktarılmasını sağlamaktadır (Yavuz 2015: 284).

Sosyal hayatta din ve değer sisteminin etkisi yaşamın bütün alanlarını kapsamaktadır. Toplum içerisinde bireyler de dini değerleri sosyalleşme aracılığıyla kazanmaktadır. Dolayısıyla değerler alanı, hayatı düzenleyerek ve anlam alanları oluşturarak sosyal yapı ve dinseliliğin en önemli alanlardan birisini oluşturmaktadır.

Birçok alanda etkisi görülen değerler, eğitim açısından ele alındığında temel bir yaklaşım belirlemek gerekmektedir. Değer eğitimi ile ilgili birçok

eğitsel yaklaşım bulunmaktadır (Tosun 2016: 428). Bu açıdan eğitim yaklaşımları incelendiğinde, çalışmanın konusunun değer aktarımı yaklaşımı ile ilişkilendirilebileceği görülmektedir. Değerlerin öğrenilmesinde modelden öğrenme ve modele bakarak öğrenme yöntemleri değer aktarımı yaklaşımı içerisinde yer almaktadır. Dolayısıyla sosyal öğrenme, değer aktarımı yaklaşımı kapsamında değerlendirilebilir. Aynı zamanda bu yaklaşım aile içerisinde verilecek değer eğitimi için uygun yaklaşımlardan biri olarak ele alınabilir.

Sosyal Öğrenme Kuramı, insanların öğrenme sürecindeyken beklenti, anlayış, bilgi ve değerlendirme yapmalarının önemini vurgulamaktadır. Gözlemci için model, Sosyal Öğrenme Kuramı'nda sosyal bir harekete geçirici olarak görev yapabilir. Böylece gözlemci yeni inançlar ve değerler kazanabilmektedir. Dolayısıyla gözlem yoluyla öğrenme ve değerler ilişkisi ortaya çıkmaktadır. Sonuç olarak değer eğitiminin hangi kurama dayandırılacağı sorusuna model alma, gözlem yoluyla öğrenme yani Sosyal Öğrenme Kuramı olarak cevap vermek mümkündür.

Konu ile ilgili olarak Tarhan, “nöroplastisize” kavramı ile birlikte insanın, birçok değeri kazanmasının sosyal öğrenme ile gerçekleştiğini belirtmektedir (Tarhan 2018: 20, 61, 121). Anne-babanın çocuğa önderlik ve rehberlik etmesi ile birlikte model olması; terbiye noktasında çocuğu ahlaken hazırlaması, kişiliğini ve sosyal yönünü oluşturması oldukça önemlidir. Anne-babanın çocuk için örnek alınacak en uygun model olması, çocuğu onların ahlakını, sözünü, davranışını, duygusunu ve manevi yapısını taklit etmeye yöneltmektedir (Ulvan 1981: 68-69). Bununla birlikte çocuklar değerleri sosyalleşerek ve gözlem yoluyla öğrenmeye başlarlar. Değerleri ve değerlerle ilgili bilgileri de yaşamları boyunca öğrenmeye devam ederler. Dolayısıyla anne-baba çocuğa model olarak, çocuğu yetiştirmede önemli bir yöntemi seçmiş bulunmaktadır.

2. Sosyal Öğrenme Kuramı'na Göre Değer Eğitimi İlkeleri

Değer eğitimi ve öğretiminde ileri sürülen birçok strateji ve yaklaşım bulunmaktadır. Dolayısıyla eğitim ve öğretim metodları bir yaklaşım esas alınarak uygulanırken kendi paradigmaları çerçevesinde gerekli ilkeler bulundurmaktadır. Bu bölümde anne-babanın ‘Sosyal Öğrenme Kuramı’ndan hareketle değer eğitimi verirken dikkat edilmesi gereken ilkeler, bu kuramsal çerçeve zemininde ele alınmış ve açıklanmıştır. Bu çalışmada Sosyal Öğrenme Kuramı merkeze alınarak değerlerin öğretilmesinde dikkat edilecek hususlar, etkin ve önemli görülen altı ilkeyle sınırlandırılarak açıklanmaya çalışılmıştır.

2.1. Anne-Babanın Rol Model Olması

Sosyal Öğrenme Kuramı'na göre öğrenmeyi etkileyen üç faktör bulunmaktadır. Bu faktörler; modelin, model alan kişinin (gözlemci) ve model alınan davranışın özellikleri şeklinde sıralanabilir. Bu çalışmanın konusu açısından anne-baba ve aileye, 'modelin özellikleri', çocuğa 'gözlemci', değer eğitimine ise 'model alınan davranışın özellikleri' karşılık gelmektedir. Bu başlıkta "modelin özellikleri" ele alınmış ve ilk ilke olarak anne-babanın rol model olması incelenmiştir.

Anne-babanın tutumları, anne-baba-çocuk arasında sağlıklı bir iletişimin kurulabilmesini belirlemektedir. Ayrıca anne-babaların çocuklarına sergiledikleri tavırlar da bir öğrenme ürünüdür (Yavuzer 1997: 139-140). Dolayısıyla anne-babanın 'nasıl bir aile olmalıyız' sorusunu sormaları ve cevap aramaları gerekmektedir. Ailenin bu özelliğini Cüceloğlu 'farkında olan aile ortamı' ifadesi ile açıklamaktadır. Bu görüş insanın potansiyel bir varlık olmasından hareketle 'farkında olan aile ortamı'nda çocuğun belirli potansiyellere sahip bir varlık olarak kabul edildiğini belirtmektedir. Böyle bir ailede "Çocuk kendi özel yetenekleri ve eğilimleriyle bu dünyaya gelmiş bir varlık, bir potansiyel yumağıdır. Bu potansiyelin ne olduğunu anlamamız ve daha sonra onu geliştirmemiz çok önemli." anlayışı hâkimdir (Cüceloğlu 2002: 20-21). Dolayısıyla insanın birtakım potansiyellere sahip olduğunun bilincinde olan aile, çocuğuna bir birey olarak davranacaktır. Ailenin bu şekilde davranması çocuğun doğru bir dini kişilik oluşturmada ve değer eğitiminde önemli derecede katkı sağlamış olacaktır.

Anne-babanın çocuğu destekleyici bir tutum sergilemesi sonucunda, çocuklar beklentilere olumlu cevap vermekte ve sağlıklı bir psiko-sosyal gelişim sergilemektedirler (Yavuzer 1997: 57). Buradan hareketle anne-babaların davranışlarında "destekleyici yaklaşımı" benimsemeleri, değer eğitimi için oldukça önemlidir. Yavuzer, destekleyici anne-baba yaklaşımını şu şekilde açıklamaktadır: "Çocuğa yakın ilgi göstermek, sözle veya dokunarak sevgi belirtmek, onunla ortak faaliyetlerde bulunmak gibi, çocuğun benliğini onaylayan davranışları içermektedir. Aynı zamanda anne-babanın çocuklarına karşı hoşgörü sahibi olmaları, onları desteklemeleri, çocukların bazı kısıtlamalar dışında, arzularını diledikleri biçimde gerçekleştirmelerine izin vermeleridir" (Yavuzer 1986:33-34;1997:57).

Anne-babaların kendi davranışlarıyla çocuklara model olmasını Aydın, "Nefis bir orman manzarası önünde saatlerce ormanın güzelliğinden, ağacın ve yeşilliğin faydalarından bahsedebilirsiniz. Ama onu bu konuda derinden

etkilemek kıraç bir tepeye ağaç fidanları dikmekle mümkün olacaktır.” (Aydın 2015: 213) ifadeleriyle açıklamaktadır. Buradan hareketle anne-babanın, değerleri söylemde yaşatması değil hayatında yaşaması gerektiğini söylemek mümkündür. Böylece çocuk, güzel ahlakla ve yaşamdaki değerlerle hayatın değiştiğini gözlemleyebilecektir.

Değerler eğitiminin aile hayatı içerisinde yürütebilmesi için, anne-babanın olumlu yönde davranışlarda bulunmaları gerekmektedir. Toplumsal öğrenme kuramcılarının çocukların model alma yoluyla ahlaki davranmayı öğrendiklerini savunurlar (Berk 2013: 573). Ahlaki davranışları göstermesi beklenen çocuğun, bu değerleri ailede yaşarken öğrenmesi, onun modelleme yapabilmesini sağlarken aynı zamanda öğrendiği değerleri yaşamının bir parçası haline getirebilmesine de olanak sağlayacaktır.

Aile, değerlerin kazanılmasında ilk ortam olma özelliğine sahiptir. Ayrıca diğer olumlu duyguların kazanılmasına da öncülük etmektedir. Bu özellikleri açısından anne-babanın olumlu model olma bilinci ve ahlaki davranışlarıyla çocuğuna örnek olması gerekmektedir (Aydın ve Gürler 2014: 25-26). Toplumsal adabın temeli anne-babanın uygun model olarak çocuğa saygınlık ve fazilet gibi insanı yücelten erdemleri öğretmesi ile oluşturmaktadır. Bu şekilde anne-babanın model olması çocuğu terbiye etmede, değer eğitimi yürütmede ve öğütlerin hedeflenen tesiri uyandırmasında, başarı sağlayacak yol ve yöntemler arasında bulunmaktadır (Ulvan 1981: 102-103).

2.2. İlk Çocukluk Dönemindeki Çocuğun Gelişim Özelliklerinin Bilinmesi

Gelişim, öğrenme ve olgunlaşma süreçlerinin birbiri ile etkileşimi sonucunda ortaya çıkan bir üründür. Bu açıdan çocuğun gelişimini sağlamak için duygu, düşünce ve davranışlarını değiştirmeyi hedefleyen bir eğitim süreci sağlanmalıdır. Bununla birlikte çevre tarafından da öğrenme olanakları sağlayan bir ortam sunulmalıdır (Senemoğlu 2005: 3-4). Bu nedenle anne-baba ve öğretmen tarafından çocuğun gelişim özelliklerine uygun bir biçimde eğitim ortamlarının düzenlenmesi önemli bir aşamadır. Dolayısıyla anne-baba tarafından değerlerin Sosyal Öğrenme Kuramı ile öğretiminde, gelişim ve öğrenme arasında kurulan bağdan hareketle, dikkat edilmesi gereken ilkelere biri de çocuğun gelişim özelliklerinin bilinmesidir.

Gelişim psikologları insan gelişimini dönemlere ayırarak incelemektedirler. Bu dönemlere göre bebekliğin bitiminden okul çağına kadar geçen 2-6

yaş arası “ilk çocukluk” olarak isimlendirilmektedir (Onur 2004: 248). Gelişim dönemleri içerisinde en önemli ve en etkili dönem olarak bireyin ileri ki hayatının temellerini oluşturması bakımından ilk çocukluk dönemi kabul edilmektedir. İlk çocukluk dönemi karakterin şekillendiği dönemdir. Bununla birlikte hayatının ilk altı yılında birey, gelişim aşamalarının birçoğunu büyük oranda tamamlamaktadır. Özellikle ilk çocuklukta (2-6 yaş); kişilik ve benlik gelişimini oluşturan ahlaki, zihinsel, sosyal ve ruhsal gelişim belli bir noktaya ulaşmış bulunmaktadır (Apaydın 2001: 319; Köylü 2004: 137).

Gelişim dönemlerinin kendilerine özgü nitelikleri vardır. Bunun farkında olmak çocuğun ihtiyaçlarını karşılayabilmek açısından önem taşımaktadır. Anne-babalar tarafından gelişim özelliklerinin tam olarak bilinmemesi, çocuklarının bazı davranışlarının ahlaksızlık olarak yorumlanabilmesine yol açmaktadır. Anne-babaların bu gibi yorumlarına yol açabilecek davranışların, çocuğun içinde bulunduğu gelişim döneminde doğal bir özellik olduğunun bilinmesi ve yaşanan durumun normal olarak kabul edilmesi (Aydın 2003:129), değer eğitimi için yol gösterici nitelikte olabilmektedir.

İnsanın davranışlarının ve kişiliğinin yönünü zihin, duyu ve beden yetileri belirlemektedir. Zihin, akıl ve muhakeme kabiliyetinin, duygular seçme ve değer verme kabiliyetinin (ahlak), beden ise hareket kabiliyetinin ortaya çıktığı insani kuvvelerdir. Bu alanlar arasında bütünlüğün sağlanabilmesi eğitim ile mümkün olabilmektedir (Cebeci 2015: 87). Aile eğitiminde anne-babaların, çocuklarının, zihinsel, bilişsel ve fiziksel gelişim özelliklerini bilmeleri, çocukla kuracakları iletişimi etkileyecektir. Bununla birlikte onlara sunacakları eğitim materyallerinin tespiti ve onlardan bekledikleri hedeflerin belirlenmesi gibi pek çok noktada yardımcı olacaktır (Ercan t.y.: 21). Gelişimin bir bütün olması, bireyin zihinsel, duygusal, ahlaki ve fiziksel gelişimlerinin birbirini etkilemesi anlamına gelmektedir. Din eğitimi verecek kişiler için de bu bütünlük içerisindeki gelişim özelliklerini bilmek bir gereklilik olarak görünmektedir (Tosun 2001: 168).

Bireyin sağlam bir dini kişilik oluşturup dengeli dini davranışlar geliştirebilmesi; fiziksel, zihinsel, bilişsel gelişim alanları arasındaki uyuma bağlı olduğu görünmektedir. Bu açıdan bireyin gelişim özellikleri hakkında bilgi sahibi olmak, ilk çocukluk döneminde din eğitiminden sorumlu olan anne-babalar açısından oldukça önemlidir. Çünkü bu özellikleri bilmek çocuğa sunulan eğitimin kalitesini de doğrudan etkileyecektir. Aynı zamanda bu gelişim özelliklerinin bilinmesi modelleme yoluyla eğitim konusunun anlaşılması açısından da önemlidir. Ayrıca Plowden Report adlı raporda da erken çocukluk

dönemindeki çocuklara verilecek dini bilgilerin, onların gelişim özelliklerinin dikkate alınması gerektiği vurgulanmıştır (Selçuk 2015: 66).

Sonuç olarak eğitiminin diğer alanlarında olduğu gibi din eğitiminde de çocuğun gelişim özelliklerinin bilinmesi, başarıyı etkileyecektir. Çocuğu anlamaya çalışmak, onun içinde bulunduğu dönemin özelliklerini fark etmekle mümkündür. Değer eğitimi kavramının, moral-ahlaki-kişilik, duygusal ve sosyal gelişim aşamalarıyla ilişkili olduğu (Balat, 2011: 12) göz önünde bulundurulduğunda, çocuğun gelişim özelliklerinin genelde eğitim, özelde din eğitimi ve çalışmanın konusu ile ilgili olarak da değer eğitimi açısından bilinmesinin gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

2.3. Değerlerin Öğretilmesinde Çocuğun Örnek Alabileceği Ortamın Sağlanması

Okul yaşamından önce elverişli çevrenin temeli; sevgiye, güvene, bağlılığa ve karşılıklı anlayışa dayanan bir aile hayatıdır (Kanad 1977:110). Bununla birlikte öğrenmenin temel zeminini anne-baba-çocuk arasındaki “duygusal bağ” (Saban 2000) oluşturmaktadır. Dolayısıyla ilk çocukluk döneminde en güçlü öğrenme yaşantısı, ev hayatının oluşturduğu öğrenme yaşantısı olduğu söylenebilir. Anne-baba böyle bir ortam oluşturarak çocuklarını uygun şartlar altında eğitebilir. Ailedeki duygusal ortamın varlığı, aile içerisinde iletişimin sağlıklı yürütülmesi ve çocuğun iyi eğitilmesinin ön koşulu olarak kabul edilebilir (Dodurgalı 1996:141).

Aile içerisinde çocuklar, sevgi, güven ve bağımsızlık duygularına ve ilgiye ihtiyaç duymaktadırlar. Anne-babası tarafından bu duyguların dengeli verilmesi ve hissettirilmesi çocuğun gelişimini olumlu yönde etkileyecektir. Çocuğa iyi bir eğitim verilmesinin temeli bu temel duygusal ihtiyaçların karşılanmasına bağlıdır (Razon 1983: 32-33). Binbaşoğlu, ahlaki davranışların güven ortamı içinde öğretilebileceğini ve eğitim sırasında çocuğun sevgi ve güvene olan ihtiyacına, duygusal güven adı verildiğini belirtmektedir (Binbaşoğlu 2000: 226). Ayrıca çocuk tarafından anne-babanın sevilen kimse olması gibi duygusal etmenlerin etkisiyle, örnek olmanın/modellik yapmanın; tutum, davranış ve değerlerin öğrenilmesinde, etkin bir rolü olduğu vurgulanmaktadır (Binbaşoğlu 2000: 248). Buradan hareketle anne-babaların çocukların, bireysel ilgi ve ihtiyaçlarını dikkate alarak değerleri öğretmesinde, çocuğun örnek alabileceği sevgi, şefkat ve güven gibi özellikleri içinde barındıran bir aile ortamının oluşturulması gerekliliği göz önünde bulundurulmalıdır.

Sevgi ve güven ortamı oluşturma açısından ‘Sosyal Öğrenme Kuramının Ailede Değer Eğitiminde Uygulanmasına iki yönden bakmak mümkün görünmektedir. Bu iki yön anne-baba ve çocuktur. Anne-babanın örnek olabileceği bir ortamın sağlanmasından hareketle burada birinci yön üzerinde durulacaktır.

Aile şu aşamalarla sosyal öğrenmeyi göz önünde bulundurarak çocuğa değer öğretimini ve ortamını sağlayabileceği düşünülmektedir;

1. *Model davranışı belirlemek:* Model davranışlar dini ve ahlaki değerler çerçevesinde belirlenebilir.
2. *Modeli belirlemek:* Modelleme yoluyla ailede değer eğitiminin ilk failleri anne ve babadır.
3. *Model davranışı sunmak:* Anne-baba, çocuğun öğrenmesini istediği değeri ya da davranışı nasıl sunacağını belirlemelidir. Bu çerçevede kullanılacak yöntemler şu şekilde sıralanabilir:
 - a. model alınması istenilen davranışa yönlendirmek
 - b. yeni değer/davranışı öğretirken model olmak
 - c. çocuğun anne-baba dışında öğrendiği bir değeri/davranışı pekiştirmek
4. *Model davranışı işlevsel hale getirmek:* Çocuğun, öğrenilen davranışları sergileyebilmesi için uygun ortamı sağlama görevi ailenindir. Aile, çocuğun model yoluyla öğrendiği ve uyguladığı davranışın sürekliliğini pekiştirecekler yoluyla sağlayabilir. Anne-babaların, çocuğa bir değer ya da davranışı kazandırmak amacıyla onu yapmaya istek ve ihtiyaç duymaları için güdüleyebilmeleri, davranışı kazandırmanın etkili yollarından biridir (Aydın 2001: 220). Değerin bir davranış haline gelebilmesi için çocuğun sergilediği doğru davranışın takdir edilmesi ve doğru davranışların belirli dönemlerle tekrar edilmesi gibi çeşitli ilkeler de gerekmektedir. (Binbaşoğlu 2000: 236-237; Aydın 2015: 284).

2.4. Değerlerin Öğretilmesinde Ahlaki Davranışların Nedenlerini Açıklamak ve Bilgi Vermek

Anne-babaların bir değeri Sosyal Öğrenme Kuramı ile öğretirken dikkat etmesi gereken ilkelerden biri de çocuklara, ahlaki davranışlar hakkında açıklama yapmak ve bilgi vermektir. Erken yaşlarda çocuklar yetişkinleri taklit

ederek veya onların etki ve telkinleriyle eylemde bulunurlar. Dolayısıyla çocuk, sergilediği davranışların nedenlerini bilmemekte veya kendi istediği için yapmaktadır. Ayrıca bu taklide ve telkine dayalı hareketlerin çoğunlukla ahlak kurallarına uyması, çocuğun ahlak kurallarını bildiği anlamına da gelmemektedir (Binbaşoğlu 2000: 229).

Bilgi ve görgü seviyesi gibi etkenler dikkate alındığında çocuğa değerler, ahlak kuralları ve yaptığı davranışların nedenleri hakkında açıklamalar 3-4 yaşlarında yapılmaya başlanılabileceği vurgulanmaktadır (Aydın ve Gürler 2014: 36). Bilgilendirme sürecinde zaman ve ortama dikkat edilerek öğütlerin kısa, net ve çocuklar tarafından anlaşılır olması ile birlikte çocukların gelişim özelliklerine uygun olması, dikkat edilmesi gereken noktalar arasındadır (Köylü 2016 124-125).

2. 5. Çocuğa Sorumluluk Duygusunun Kazandırılması

Aile, çocuğun iyi veya kötü olarak değerlendirilen davranışları kazandığı kritik bir ortamdır. Çocuğa verilecek bir iş veya sorumluluğun, onun hem sorumluluk duygusunu kazanmasını hem de diğer kazanımları elde etmesini sağlayacağı düşünülmektedir. Bu konuda Binbaşoğlu, iş kavramını, “bir ürün veya hizmet üretmek amacıyla yapılan etkinlikler” olarak tanımlamaktadır. Bu işlerin yapılması ile ayrı ayrı birer değer olarak birçok becerilerin ve bazı alışkanlıkların kazanılacağını belirtmektedir. Eğitim açısından değerini ise çocuğun ahlaki gelişimine yaptığı yardım olarak vurgulamakla birlikte oyuna oranla işin ahlak eğitimine olan etkisinin daha çok olduğunu ifade etmektedir. Bundan dolayı çocuğun, 3-4 yaş gibi küçük yaşlardan itibaren, oyunla birlikte gerek nesnelere üzerinde ve gerek hizmet şeklinde bir işe alıştırılması gerektiğini düşünmektedir (Binbaşoğlu 2000 247-248).

Aydın, çocuklardan hizmet beklemenin, sorumluluk vermenin düşünce ve duygularının gelişmesinde, kişiliklerinin oluşmasında çok faydalı olacağını ifade etmektedir. (Aydın 2015, 261-262). Çünkü çocuğun yaptığı işlerde başarılı olması, gelecekteki faaliyetlerinde yine başarılı olacağı duygusunu geliştirmektedir. Bu duygu ise öz-yeterliliğin temelini oluşturmaktadır (Korkmaz 2003 215). Bir davranışın model alınmasında, bireyin öz-yeterlik ve öz-düzenlemesinin etkili faktörler olması açısından çocuğun öz-yeterlik algısını zedeleyecek tarzda değil (örneğin çocuğun kıyaslanması), çocuğun düzeyine uygun, kendisine olan inancını pekiştirecek tarzda görev ve sorumluluklar verilmelidir (Yıldırım 2015, 22). Bu açıdan anne-babanın, çocuğun gelişim özelliklerini dikkate alarak yapabileceği, onu değer eğitimi alanında geliştire-

bilecek işler vermesi veya kendisinin o işleri yaparak model olması değer eğitimi açısından değerlerin Sosyal Öğrenme Kuramı ile öğretilmesinde dikkat edilecek ilkelerden biridir.

2.6. Öğretilecek Değerin Dolaylı Olarak Verilmesi

Anne-babanın kendi yaşantısıyla çocuğa örnek olması, ona anlatılan hikayeleri örnek alması çocuğun dolaylı olarak verilmek isteneni anlaması demektir. Çocuklara sözlü telkinler yerine dolaylı anlatım yolu tercih edildiğinde verilmek isteneni daha kolay kazanmış olacakları düşünülmektedir. Bundan dolayı, öykü, masal, fıkra ve şiir gibi edebî eserler değer öğretiminde oldukça önemlidir. Bu gibi eserlerin yardımıyla çocuğun yeni ahlaki değerleri kazanabilmesi ve davranış haline getirebilmesi kolaylaşabilmektedir. Bununla birlikte bu benimseme ve davranış haline dönüşmenin devamlılığı için de çocuğun etrafındaki doğru davranışların süreklilik sağlaması gerekmektedir.

Ahlaki değerlerin dolaylı olarak kazandırılmasında dikkat edilmesi gereken bir başka ilke ise ahlaki yönden çocuğa, kendisinden daima iyi ve doğru davranışlar beklendiğini söz, mimik veya çeşitli hareketlerle ima etmektir.

SONUÇ

Aile, toplumun en etkili kurumu olma özelliğine sahiptir. Çünkü çocuk birçok kazanımı burada edinmektedir. Çocuğun dünyaya gelmesiyle beraber beslenme, barınma ve bakım gibi temel ihtiyaçları ailede karşılanmaktadır. Bunların yanı sıra çocuğun eğitimi de ailenin sorumluluk alanlarından birini oluşturmaktadır. Ayrıca çocuk ilk yıllarını ailesinin yanında geçirmektedir. Dolayısıyla ilk eğitim yerinin aile olduğu söylenebilir. Birey karakterini oluşturacak dini ve ahlaki değerleri aile ortamında bulunduğu yıllar içerisinde kazanmaktadır.

Çocukluğun ilk yıllarında ailedeki din eğitimi ile anne-baba davranış ve yaklaşımları arasında yakın bir irtibat bulunmaktadır. Buradan hareketle 2-6 yaş (İlk çocukluk dönemi) arası çocuğun etrafını gözlemlemeyerek ve gözlemlediğini taklit ederek öğrenmesi, Sosyal Öğrenme Kuramı ile değer eğitimi zemininde dini değerleri de bu şekilde kazanabileceğini mümkün göstermektedir. Anne-babanın, çocuğun bu öğrenme özelliğini bilmesi ve bunu dikkate alarak hareket etmesi, çocuğun istendik yönde eğitilmesine katkı sağlayacaktır. Bu açıdan anne-babaların dini ve ahlaki gelişimi geliştirici, zenginleştirici ve destekleyici bir içerik -yöntem tercih etmesi gerektiği göz önüne alındığın-

da, anne-babaların model olarak ve oluşturarak çocuğa dini ve ahlaki değerleri öğretebilmesi önemli bir imkân alanı olarak görülmektedir. Dolayısıyla bu imkânın hayata geçirilmesinde anne-babaların dikkat etmesi gereken ilkeler de önem arz etmektedir. Çalışmada tespit edilen ilkeler ise şunlardır:

1. Anne-Babanın Rol Model Olması
2. İlk Çocukluk Dönemindeki Çocuğun Gelişim Özelliklerinin Bilinmesi
3. Değerlerin Öğretilmesinde Çocuğun Örnek Alabileceği Ortamın Sağlanması
4. Değerlerin Öğretilmesinde Ahlaki Davranışların Nedenini Açıklamak ve Bilgi Vermek
5. Çocuğa Sorumluluk Duygusunun Kazandırılması
6. Öğretilecek Değerin Dolaylı Olarak Verilmesi

Çocukların değerleri dolaylı yoldan kazanması için anne-babaların Sosyal Öğrenme Kuramı temelinde çocuklara model olması ve bu ekseninde bir değer eğitimi faaliyetinde bulunması oldukça önemlidir. Belirlenen bu ilkelerin uygulama alanı olarak, ilk çocukluk döneminde aile yaşamında kullanılabilecek çeşitli yöntem ve etkinliklerden de faydalanmak mümkündür. Bu yöntem ve etkinliklerle değerlerin bilişsel, duyuşsal ve davranışsal boyutlarını kazandırabilmek mümkün görünmektedir. Bununla birlikte yukarıda ele alınan ilkelerin ailelerdeki uygulama boyutuna ve sonuçlarına ilişkin olarak alanda farklı araştırmaların yürütülmesi gerekmektedir. Sonraki çalışmalarla geliştirilebilecek bu ilkelerin belirlenmesi ve uygulamaya yönelik çalışma ihtiyacının tespit edilmesi, ailede din ve değerler eğitimi konusunda, alana katkı sağlaması ve yürütülecek çalışmalara yeni bir pencere açması bakımından önemlidir.

Netice itibariyle bebeklik döneminden itibaren aile içinde geliştirilecek sevgi ve güven duygusunun, çocuğun eğitimi açısından elverişli bir ortam hazırlanması için oldukça önemli unsurlar olduğu görülmektedir. İlk çocukluk dönemi içerisinde 2-6 yaşlarında bulunan çocuk, ailesinin davranışlarını gözlemlemekte ve gözlemlediklerini davranış haline getirmektedir. Buradaki önemli nokta, ailenin davranışlarında tutarlılığı sağlamasıdır. Bu durum dini ve ahlaki davranışlarda da devam etmeli ve bu tutarlılık ile dini ve ahlaki davranışları sosyal öğrenme yoluyla model olarak aktarabilmelidir. Ailenin bu konuda farkındalığa sahip olması gerekmektedir. Bu doğrultuda hareket etmesi çocuğun dini ahlaki gelişimi için oldukça önemlidir. Çünkü çocuğun ailede sosyal öğrenme yoluyla almış olduğu eğitim, gelişimsel olarak son çocukluk,

ergenlik ve yetişkinlik döneminde alacağı eğitimi etkileyecek ve böylece çocuk, diğer öğrenme alanlarını da anlamlandırma ve bu öğrenilenleri hayatına katma fırsatını elde etmiş olacaktır. Dolayısıyla, ebeveynler, ailede verilen eğitimin çocuğun yaşamı boyunca alacağı eğitimin temeli ve etkileyicisi olduğunu bilmeli, çocukları için doğru ve tutarlı bir model olmaya çalışmalıdır.

Kaynakça/Refernces

- Akıncı, A. (2005). “Hayata Anlam Vermede Dini Değerlerin ve Din Öğretiminin Rolü”. Değerler Eğitimi Dergisi. 3(9): 11-12.
- Altun S. A. (2003). “Eğitim Yönetimi ve Değerler”. Değerler Eğitimi Dergisi. 1(1):10.
- Arı, M. (2003). “Türkiye’de Erken Çocukluk Eğitimi ve Kalitenin Önemi”. Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar. Ed. Müzeyyen Sevinç. İstanbul: Morpa Kültür.
- Armaner, N. (1980). Din Psikolojisine Giriş. Ankara: Ayyıldız.
- Apaydın, H. (2001). “Aile İçi İletişimin Çocuğun Dinsel Gelişimine Etkisi”. Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi. 12(12-13):319-337.
- Aydın, A. (2001). Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi. İstanbul: Alfa.
- Aydın, A. (2016). Eğitim Psikolojisi. Ankara: Pegem Akademi.
- Aydın, M. Z. (2003). “Ailede Ahlâk Eğitimi”. Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi. 7(2):125-158.
- Aydın, M. Z. & Gürler, Ş. A. (2014). Okulda Değerler Eğitimi. Ankara: Nobel.
- Aydın, M. Z. (2015). Ailede Ahlak Eğitimi. İstanbul: Timaş.
- Balat, G. U. (2011). Okul Öncesi Dönemde Değerler Eğitimi Etkinlikleri. Ankara: Kök.
- Berk, L. E. (2013). Çocuk Gelişimi. Çev. Ali Dönmez . Ankara: İmge Kitabevi.
- Binbaşıoğlu, C. (2000). Ailede ve Okulda Eğitim Sorunları. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Cebeci, S. (2015). Din Eğitimi Bilimi ve Türkiye’de Din Eğitimi. Ankara: Akçağ.
- Cüceloğlu, D. (2002). İletişim Donanımları. İstanbul: Remzi.
- Dodurgalı, A. (1996). Ailede Çocuğun Din Eğitimi. İstanbul: İFAV.
- Ercan, A. R. (t.y.). Çocuklar Nasıl Öğrenirler? Ankara: Alkım.
- Kanad, F. (1977). Pedagoji. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Korkmaz, İ. (2003). Sosyal Öğrenme Kuramı. Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi. Ed.Binnur Yeşilyaprak. Ankara: PegemA.
- Köylü M. (2004). “Çocukluk Dönemi Dini İnanç Gelişimi ve Din Eğitimi”. Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi. 11:137.
- Köylü, M. (2016). “Ailede Değerler Eğitimi”. Teoriden Pratiğe Değerler Eğitimi. Ed.Mustafa Köylü. Ankara: Nobel.
- Onur, B. (2004). Çocuk ve Ergen Gelişimi. Ankara: İmge.
- Razon, N. (1983). Çalışan Anne ve Çocuk. İstanbul: Edebiyat Fakültesi Matbaası.
- Saban, A. (2000). Öğrenme-Öğretme Süreci. Ankara: Nobel.
- Selçuk, M. (2015). Çocuğun Eğitiminde Dinî Motifler. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı.

170 • SOSYAL ÖĞRENME KURAMI ÇERÇEVESİNDE 2-6 YAŞ DÖNEMİ ÇOCUKLAR İÇİN AİLEDE DEĞER EĞİTİMİ İLKELERİ

- Senemoğlu, N. (2005). Gelişim Öğrenme ve Öğretim. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Tarhan, N. (2018). Değerler Psikolojisi ve İnsan. İstanbul: Timaş.
- Tosun, C. (2001). Din Eğitimi Bilimine Giriş. Ankara: Pegem.
- Tosun, C. (2016). “Din ve Ahlak Öğretiminde Değer Öğretimi”. Din ve Ahlak Öğretimi. Ed. Cemal Tosun ve Fatma Çapcıoğlu. Ankara Üniversitesi Uzaktan Eğitim:428.
- Ulvan, A. N. (1981). İslam’da Aile Eğitimi. Çev. Celal Yıldırım. 2. Cilt. Basım yeri: Uysal.
- Yaman, E. (2016). Değerler Eğitimi- Eğitimde Yeni Ufuklar. Ankara: Akçağ.
- Yavuz, S. (2015). “Çalışan Gençlik ve Dini Değerler”. Çalışan Gençlik ve Değerler. Ed. Özcan Güngör. Ankara: Akçağ:284.
- Yavuzer, H. (1986). Ana-Baba ve Çocuk. İstanbul: Remzi.
- Yavuzer, H. (1997). Çocuk Psikolojisi. İstanbul: Remzi.
- Yıldırım, A. (2015). Öğrenme Psikolojisi. Konya: Çizgi.
- Yiğit, A. (2006). “Çocuğun Gelişim Özellikleri ve İletişim İlkeleri Doğrultusunda Ailede Din Eğitimi.”, Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi. 22(22):181.